

To je prenagljena, površna knjiga, ki ji nedostaja simpatije in notranjega gledanja. Pripisovati jo je deloma nekim očitnim, neurejenim socialnim simptomom v ameriškem življenju, pa je v veliki meri netočna in često naivna celó v meji, do katere gre. Duhamel ne ve ničesar o ameriški zgodovini, o osnovni duši in motivu ameriškega ljudstva, o 125.000.000 mož, žen in otrok, ki na velikem ameriškem kontinentu še vedno zgolj taborijo in so, iščoč raja na zemlji, začasno izgubili obzorje in kontrolo svoje usode. V svojem oddaljenem francoskem intelektualizmu (ki meji skoraj na snobizem) ne vidi Duhamel v sijajni mehanični opremi Amerike ničesar občudovanja vrednega, nobene lepega obeta za bodočnost. Prav nič ne upošteva, da se pričinja Amerika, nasprotno od Francije ali drugih evropskih držav, šele kristalizirati v narod; da je Amerika v primeri s Francijo, Italijo ali Nemčijo nova dežela, dežela, ki ima po mojem mnenju pred seboj večjo bodočnost nego Francija preteklost.

Upam, da nisem predrzen, če izjavljam, da bi lahko g. Župančič mnogo koristneje porabil čas in svoj sijajni talent za slovensko pripovedništvo, kakor da je prevel to knjigo.

Louis Adamič.

Sigrid Undset: Jenny. Roman. Poslovenil Fran Albrecht. Načrt za platnice je napravil Ivo Spinčič. Založba »Modre ptice« v Ljubljani. 1932. 376 str.

Letos, ko praznuje evropski kulturni svet petdesetletnico norveške pisateljice Sigrid Undset, bomo tudi mi lahko v slovenščini spoznali dva njena romana iz dveh različnih dob njenega življenja: »Jenny« in »Kristin, Lavransdatter«. Čeprav je prešlo med izidom prvega in drugega komaj devet do enajst let (drugi je izhajal dve leti), se romana ne razlikujeta samo po avtoričini življenjski dozorelosti, ampak tudi po načinu gledanja na svet in življenje, ki ni odvisen samo od snovi (prvi roman je zajet iz 20., drugi iz 14. stoletja), marveč je predvsem nujen izraz njene lastne duhovne preusmeritve.

»Jenny« je prvi roman, s katerim si je devetindvajsetletna pisateljica priborila priznanje javnosti. Ves mladosten je še, v dobrem in slabem, neposreden in pristrčno toplel. V njem še ni onega epskega miru in one hladne distance, ki često veje iz njenih kasnejših del. Preveč je še prepojen z njenim lastnim življenjem: Nastal je neposredno pod vtisi, ki jih je prejela iz Italije, kamor se je bila napotila, ko je dobila za svojo zbirko novel državno štipendijo. Tam je zahajala v družbo slikarjev — milieu, iz katerega je vzraslo njeno delo. Slikarica Jenny je istih let kot je bila ona sama, ko je pisala roman; kakor ona, je preživela po očetovi smrti trpko mladost, obsojena, da se bori za kruh in da pomaga rodbini.

Skozi dobro prvo četrtino knjige se vleče utrujajoča storija o poznanstvu in razpletu donosov med okornim, nekomplificiranim kandidatom Helgejem Gramom in njegovima rojakinjama Norvežankama: kapriciozno, otroško naivno Cesco in odločno, resnobno, vase zaprto Jenny. Podajanje značajev je sprva dokaj šablonsko, oris slikarske družbe primitiven, poteg dialogov tako prazen in Jennyjino dociranje ter njena plemenitost tako osladna, da se vsega tega ne more opravičiti z neizkušnostjo zbezanega Helgeja Grama, niti s pisateljico zavestno težnjo po kontrastu med tedanjo in poznejšo Jenny.

Roman se pričinja stopnjevati v hipu, ko se Jenny, ki je že skoro pol žitvljenja prebila v zavesti, da se ni vdajala zaljubljenosti in ljubimkanju,

da je še vsa živa in močna za ljubezen, ki bo nekoč zajela vse njeno hrepenenje — vkloni in dá svoj prvi poljub otroško preprostemu Helgeju Gramu, s čimer se nehote zaplete v mrežo kompromisov.

Moč romana raste z Jennyjinim trpljenjem: Od neizrečene zapuščenosti, v katero jo je vrglo spoznanje, da Helgeja ne ljubi, do zlaganega životarjenja z njegovim očetom, katero jo muči, ponižuje, dokler ne izgubi poslednje vere, poslednjega spoštovanja vase in svoje življenje, dokler se ne najde več in ne odvrže svojega telesa kot kako tujo mrzko stvar.

Tragični višek — njena smrt, izzveni nato v dolgovezno razglabljanje njenega prijatelja slikarja Heggena, kar učinkuje neenotno in nekam prisiljeno ter s tem močni vtis poslednjih poglavij dokaj razblini.

Širokopoteznost, ki se je pisateljica tu pa tam ne more rešiti, povzroča neenotnost v proporcijah; dá pa slutiti bodočo graditeljico ogromnih kompliciranih stavb.

Kljub vsem tem nedostatkem je gradnja jasna in organična; močan je način, kako usodno spaja človeka z naravo — črta, ki je tako značilna za skandinavsko pesništvo. Spočetka se dejanje odigrava v Italiji, kjer spremlja topla, enakomerno se probujajoča pomlad stopnjevano nagnjenje med Helgejem in Jenny, katero se razbije v rezkem hladu norveškega podnebja. Italija je jasna, široka, neposredna, harmonična, Norveška pa je turobna, raztrgana, samotna, polna kamenite, na znotraj razjedajoče strasti. Kam bi Jenny s Helgejevo svetlo, brezkrvno ljubeznijo! Sredi malenkostne provincialne sivine se je morala razbiti v njej vsa tista lepa laž. In ko se na koncu tragedije, ki jo je doživela na severu, zateče vsa izmučena spet v Italijo in najde v rojaku Heggenu, oboževalcu antične lepote, najsvetlejšo možnost, da se s pomočjo njegove ljubezni dvigne iz blata, je spet Helgejeva severna, kasno prebujena strast, ki jo vrže ob tla, da se njeno življenje do dna razbije.

Kljub veliki spretnosti, s katero tu pa tam pisateljica razvija dejanje, je vendar prečesto opaziti tehnično okornost (n. pr. dolge monologe, s pomočjo katerih odkriva preteklost posameznih oseb, utrujajočo gostobesednost, kadar se ji karakteristika ne zdi dovolj posrečena samo v dejanjih, itd.) in pomanjkljivost življenjske resničnosti nekaterih značajev: vse preveč so še vedno beli in črni (n. pr. literarni tip vehementnega brutalneža pianista Hermanna, ljubosumna figura Helgejeve matere, idealno romantična očetova dobrota itd.), njihov preobrat je včasih premalo utemeljen in prepričevalen (Heggenova ljubezen do Jenny, Helgejeva strast itd.).

Vendar se pisateljica trudi, da bi podala življenje čimbolj naravnost, brez vseh sladkobnih primesi. Prav radi tega je opis Jennyjine bolečine radi otrokove smrti tako pretresljiv in je njena nežnost, s katero se ume včasih dotakniti kake čisto majhne stvari, tako preprosta. Čisto ženska je, zato je mogla prav tam, kjer je najbolj vase pogledala, najbolj tenko zajeti žensko naravo.

V romanu se je posredno ali neposredno dotaknila problemov, ki žensko najgloblje zadenejo. Prečesto jih ni mogla spraviti v naraven sklad z dejanjem, velikokrat pa je prav z disonanco med teorijo in življenjem dosegla plastičnost življenja. Koliko se mi zde njeni, za tedanjo dobo dokaj svobodni nazori, ki jih je pozneje s sprejemom katoliške dogme deloma ovrгла, pravilni in koliko ne, to že ne spada več v ta okvir. Stališče, s katerega je delo pisano, pa je tako globoko etično, da je redko najti knjigo, ki bi človeka v tem po-

gledu tako pretresla. V bistvu je ostala Sigrid Undset vendarle vse življenje enaka: skoro vse njeno delo riše večno tragedijo človeka, ki je padel pod samim seboj.

* * *

Prevod Frana Albrehta je, kolikor sem ga primerjala z nemškim in kolikor sem mogla prodreti v original, vesten; v jeziku je močan, poln žive tvorne sile in bi mu bilo očitati le tu pa tam kaj. (Poleg nešteto tiskovnih napak še n. pr.: „daleč je bilo vse, od česar je hrepenel“, 16: „von dem er sich ... fortgeschnt hatte“; „Moje ime je kandidat Gram, je spet rekel in snel klobuk“, 19, namesto: „in spet snel klobuk“; „mandarinove lupine“, 29; „potem takem“, 35; „s plišom“, 35; „ta strašni kruh kar samega“, 49; „in postavila ... gorilnik na svoje mesto, ki je zmerom stal“, 80; „in morati biti ... hvalen“, 85; „Tu je jo potem on poljubil“, 93; „med otroci“, 108; „vrtalko“, 110; obsuvati z nežnostjo“, 111; „Nedeljo za nedeljo sta krenila“, 112; „je zrla nanja“, 185; „je rajši ... poginil, nego bi prenašal nasilstvo svoje individualnosti in svoje pravice do samostojnosti“ (?), 215; „prihodnjost“, 305; „tebi ni bilo dano, potrgati vse cvetlice“, 374. — Zakaj vedno: „moje dete“ — ko učinkuje to v slovenščini samo osladno, ne pa nežno; „Vzlic temu je ne bi bil pustil na cedilu“, 367 — v tej zvezi banalno.) Spočetka se mi zdi nekam okoren in neroden v sintaksi — pomišljaje bi bilo često treba črtati, čeprav so v originalu, ker so pogosto brezpomembni in samo ovirajo razumevanje — pozneje pa raste z romanom vred.

Vnanja oprema Iva Spinčiča je lepa. Na splošno so se slovenske založbe v tem pogledu tako izpopolnile, da je človeku kar nerodno, na koncu vsake ocene že nekam mehanično pristaviti vedno isti stavek. Moral bi se res že najti kdo, ki je kos temu, da bi podal podrobno oceno vnanjosti moderne slovenske knjige, kot jo nedvomno zasluži.

Marja Boršnik.

PREGLEDI

GRADIVO

Urednik Aškerc in profesor Štrekelj. — Pesnik Anton Aškerc je bil leta 1899. z Mikušem sourednik Ljubljanskega Zvona, v letih 1900, 1901 in 1902 pa je bil pri Zvonu samostojen gospodar. Iz te dobe je ohranjenih troje pisem graškemu slavistu profesorju Karlu Štreklju, ki je sledil Aškercu leta 1912. tekom enega meseca v grob; ob dvajsetletnici njune smrti objavljamo ta pisma:

«Ljubljana 6. 9. 1900. Blagorodni gospod doktor! Fama pripoveduje, da ste nasprotnik »Ljubljanskega Zvona« in tudi — moj nasprotnik. Kljub temu se obračam do Vas in Vas prosim kot urednik, da bi mi po-

slali za Prešernovo številko »Ljublj. Zvona« kak primeren spis. Gosp. R. Murnik mi je izdal, da imate za Prešernov jubilej naravnost aktualen članek pripravljen, namreč: *Prešeren in narodna pesem*, ki ste ga čitali svoj čas v graškem slov. delavskem društvu ... Ne domišljam si, da bi mogle moje poezije ugajati vsakomur — kako bi bilo to sploh mogoče! — pa jaz pišem iz sebe; moji spisi, to sem jaz sam. Ne čudim se torej prav nič, če n. pr. Vam nisem pogodu. Ali jaz ostanem, kakršen sem. Nihče me ne spremeni; zato sem prestar in pregloboko je moje prepričanje. Kot urednik pa se trudim, da bi bil »Zvon« kar najbolj mogoče dovršen, da bi stal na višini. Urednik ga ne more pisati sam, njegova dolž-